

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 76 (1991)
Heft: 3

Artikel: Peiden: ballet muentont
Autor: Siffert, Hans-Peter / Guetg, Marco
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881862>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 15.03.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

PEIDEN: BALLET MUMENTONT

HANS-PETER SIFFERT

Text: Marco Guetg

Na, Giuchin Castelberg ha mai bandunau Peiden per pli ditg ed ei tuttina ius in toc. Mo plaunet, onn per onn 21,2 centimeters, direcziun sid-ost. Sche Giuchin Castelberg ch'ha 78 onns sesa oz en sia stiva, sesa el buca pli leu nua ch'el schischeva en tgina ni fageva termagls. Bufatgamein, senza ch'ins encorschi ei il liug semuentaus en direcziun da quella plaunca che quels da Peiden numnan «Fuorns». Igl ei ina plaunca teissa che meina giu el Glogn, plein sfessas, in viriveri da tocca da crappa e tiara. Pégn, fraissens ed ischals cuchegian ord il funs rumpeivel, tut agradi ils ins, auters uiarschs e schelbs, entgins sterna per tiara sc'in ballet da plontas che tradescha che tut ei en moviment.

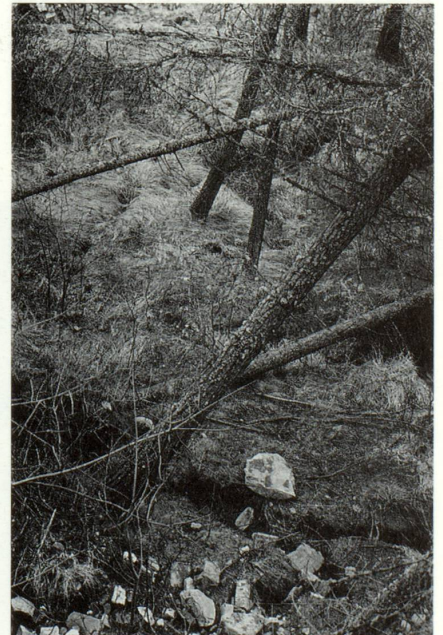
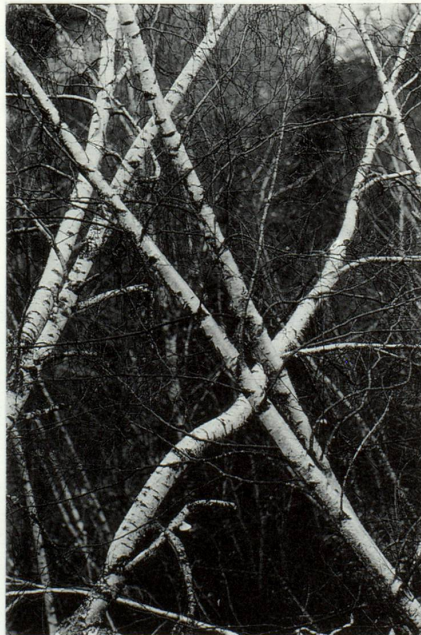
Na, Giuchin Castelberg ha mai bandunau

Peiden per pli ditg ed ei tuttina ius in toc. Exact 16,536 meters en tut ses onns. Tgei ein treis dètg segls cumperegliau cun las dimensiuns dalla historia dalla tiara? In pass pignet enteifer ina gronda transformaziun. Tuttina: Peiden semova a val, sco quei ch'ils geologs han constatau, dapi

3600 avon Cristus. La raschun ei ina veina grossa da plattamorta che va tras la Lumnezia entochen sil Péz Mundaun, empau sc'ina «cullanera» che metta tut en moviment. La geologia ha schaffiu per quei ina noziun: «Schiefersackung», in fenomen che semuossa differentamein ella Lum-

nezia. Sfessas ellas fassadas dallas casas ni tgamins schluppai ein in indezi persuen-ter, in fetg clar oravontut a Peiden ch'ei situaus — e puspei gida la geologia cun ina noziun tudestga — en ina «Schuppenzone». Cheu, fetg damaneivel dil Glogn ch'erodescha senza cal semuenta la tiara

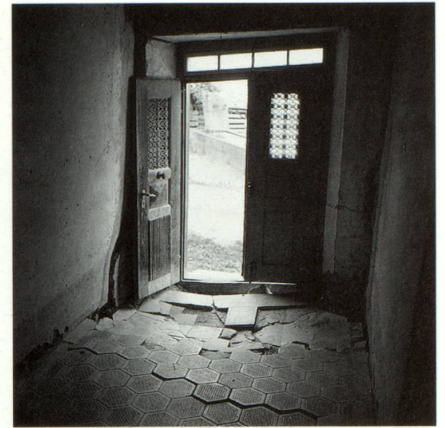

Ina part dalla famiglia Beivi avon lur casa 1945

il pli fetg. La cuolpa dà quei ei il flum cun sia erosiun profunda. El morda vid il pei che tegn la plaunca e transportescha naven quei che pudess fitgar allas forzas da sura. Ina pintga midada ha ei dau pér ils 1956 cun l'errecziun dall'ovra da Zervreila: als Gualsers ha quella purtau daners, al Glogn dameins aua che cuora buc aschi spert ed a Peiden in moviment pli plaun. Peiden semova denton aunc adina. Naven dils 1887 entochen ils 1973 han ins mesirau e registrau sil millimeter il de-

plazzament horizontal e la midada d'altezia. Il resultat: La baselgia da Peiden ei semuentada duront ils 86 onns da mesiraziun per la distanza considerabla da 18,20 meters.

Tgi ch'ha baghegiu a Peiden ha mai baghegiu sin grep. Il moviment dalla tiara ei adina staus in tema el vitg, in bein veseivel vida casas e praus. Anton Beivi ch'ei naschius a Peiden e che viva oz a Opfikon, seregorda da si'affonza cu lur casa vegneva adina puspei donnegiada pervia dil moviment dalla tiara. El plaunterren luvrava in roder, leu denton «astgavan nus buca ir d'affon». La mumma veva tema. Dil plantschiu era buca da veser bia pli, di Anton Beivi, «mo ina ruosna», ed igl esch casa eri aschi uiarschs ch'ins savevi buca serrar el pli. In crap sut igl esch impedeva visetas nunenvidadas. «Arver igl esch savevan nus affons buca, perquei seschluitavan nus atras la fessa dil mir dalla casa», raquenta Anton Beivi. Ils 1946/67 ha il bab da Anton Beivi giu avunda. Dalla acziun «pro Peiden/Schuders» ha el survegniu enzatgei daners, ha scarpau giu la construcziun da lenn e puspei mess ensemen ella sin in niev fundament a Vella; en

Igl esch casa: «aschi uiarschs ch'ins saveva buca serrar el pli».

in liug pli stabel, denton era Vella semuenta: 3.3 centimeters gl'onn, sco quei ch'ins sa leger en ina dissertaziun geologica dall'universitad da Berna. Gl'atun 1992 vegn Anton Beivi pensiunaus; la casa ad Opfikon ei gia vendida. Gl'atun 1992 vegn el puspei a serender siado — ella Lumnezia muentonta.

Il liug da Peiden ch'ei contonschibels sin ina via che sestorscha sco ina spirala si dil funs dalla val, ei buca in vitg da spérts,

aber bunamein morts ora, empau dadier, ruasseivels, per in visitader d'ordeifer senz'uter stimulongts per ina contempplaziun. Casas lenn stattan per liung dalla via; tscheu e leu il lenn clar da novs barcuns ni d'in niev lautget che cuntrastescha cun il brin-grisch da quaders vegls. Tacs sco casualmein fiers neu che fan da saver ch'enzatgi fa tuttina enzatgei enqualga en quella tgeua solitariadad. Igl ei vegniu ruasseivel a Peiden, di Giuchin Castelberg a nus. Nov persuns vivan

aunc el vitg. Da quels ein mo treis burghais dil liug; igl Arpagaus ed ils Castelbergs. All'entschatta eri ei schon lungurus, di Giuchin Castelberg che parta cun sia sora Margritta il tenercasa. Ed ussa? «Nus essan vegni vegls ed aunc pli mudests ed essan s'endisai?» Nus sesin en stiva e paterlein. Sin la meisa gronda in mantun «Blicks» e dasperas in mantun «Gasettas Romontschas»; sin il secretari ina pintga televisiun. El ei coloraus, il grond mund ch'anfla la via ella stiva da

Peiden. Cun dumandar vul il visitader tschaffar las coordinatas, vul intervegnir tgei che Peiden era inagada e tgei ch'igl ei oz. Co ei era? Auter. Pli viv. El liug vegneva ei viviu. Ils fargliuns Castelberg seregordan, van per maletgs e creeschon raquintond maletgs. Els enconuschan lur vitg, san dil davos scolast, dil davos plevon, dil davos scolar e manegian surriend che gest quels dis seigi in affon naschius a Peiden — ina hirundella fa aunc negina primavera.

Toni e Paula Beivi avon lur casas ad Opfikon.

La casa Beivi a Vella 1992.

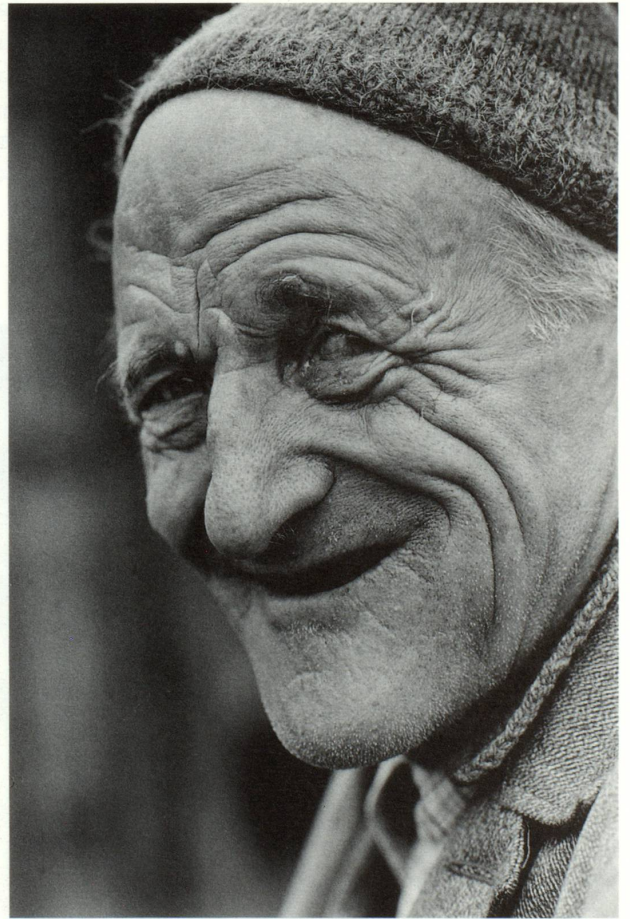

Giuchin Castelberg ei ina specia da cronist. Cun paucas notizias ha el nudau fatgs pereclitai da svanir. El sesaulza, va vi tier il secretari postaus encunter la preitstiva, stauscha enzatgei cedels dalla vart, enquera ed anfla in pign cudisch, nua ch'ei stat scret zatgei dalla historia da Peiden; mo ina cefra eisi, mo davos quella sezuppan vetas. 1927/28, di Giuchin Castelberg, dumbrava Peiden 183 habitonts. Els vivevan e luvravan cheu, visitavan ils dus restaurants, mavan cun brevs alla posta, spetgavan alla fermada ni visitavan ina dallas duas fravgias. Ed oz? Nuot. Negin'ustria, negina fravgia, negina posta e negina fermada. Ina digren da carstgauns ed indrezs. In svanir ad in svanir. 1963 ha Peiden pers sia autonomia politica ed ei sefuormaus ensemen cun Uors ad ina cuminonza d'interess.

Na, igl ei vegniu quiet a Peiden. Il mund ei sedistanziaus da quei vitg situau per liung dalla spunda cun siu clima migeivel e sia primavera tumpriva. E puspei raguda Giuchin Castelberg ils cedels sil secretari e vegn cun ina carta postala, fotografada avon onns ed onns. Quei ch'ins vesa: Peiden, da sura, ed ina scartira che tar-

*(sura) Il Chor viril da Peiden
ils onns 30.*

*Giuchin Castelberg, naschius 1914
a Peiden, ei il habitont il pli vegl.*

Peiden 1992, il vitg semuenta oz pli plaun, denton senza cal.

metta «Grüsse aus Peiden»; plein luschezia tonscha Giuchin Castelberg neu duas fotografias schon empau melnas: ina muossa il chor viril da Peiden piazzaus en fuorma da farcla ed en vestgadira da dumengias, l'autra — buc meins festiva —

il chor mischedau da Peiden . . . Maletgs dils onns 30, maletgs svani. Quei che resta ei mo la memoria pli. Ils Castelbergs raquentan senza melanconia nostalgica, els spondan gnanc in larmin per quei ch'ei vargau; ina certa tristezza ei denton

buca da surudir: buca perquei ch'era inagada, plitost perquei ch'igl ei nuot pli.

Na, Giuchin Castelberg ha mai bandunau Peiden per pli ditg. El ei ius a dis mintgaton sur ils cunfins dalla vischnaunca e duront il temps dil survetsch activ ha el stuiu bandunar sias scheinas stretgas. Dus onns aschi presapauc en tut. Tschels 76 onns ha el passentau a Peiden, sco pur pign («il davos tier hai jeu vendiu anno 79») e luvrer d'uaul. Nuot havess dumignau el naven da quei liug. Gnanc la segirada da baghetgs cantunala buca che veva giu inagada in'idea bunamein sco in sacrilegi: Il vitg duei vegnir abandunau. L'indemnisaziun reala fuss stada avon maun a Rothenbrunnen. Giuchin Castelberg ed auters da Peiden han buca se-schau deplantar, han refusau engraziand e la segirada da baghetgs ha pagau vina-von, quei ch'ella era unfisa da pagar: ils tgamins defects.

I ein ils auters. Perquei ch'els anflavan buca lavur pli, per exempel. Lavur ha mo in anflau. Werner Bürki, in pur da 42 onns digl Emmental. El ei il sulet ch'ei setratgs neutier ils davos onns. El ei vegnius per

via dils tscheins da terren buca pagabels en sia val, oz cultivescha el da quei da 20 hectaras ed ha ina biala stala si Cumbel ed ei in dils gronds purs ella Lumnezia.

Werner Bürki ei in exot en il dubel senn dil plaid: El ei semess en moviment enviers Peiden, perquei ch'el anflava buca terren en sia patria, ed ei secasaus en in liug, nua che tut ei en moviment. In jester en in liug jester.

Priu cun el ha el era sia razza. Sin sias pastiras pasculescha buc sco usitau la razza brina, mobein «Hinterwälder». Empauei patria sto era esser lubiu egl jester.

In ei vegnius, biars ein i. Tgi ch'ei stau, vegn a star e vegn ad ir plaun plaunet enviers la plaunca numnada «Fuorns». Igl ei tuttavia buca midadas dramaticas che succedan cheu, mo in moviment migeivel che selai denton buca frenar: 21.2 centimeters ad onn.

En 236 onns, teoreticamein, vegn la baselgia a ver contonschiu igl ur sisum da «Fuorns», dalla preit sid-ost dalla casa da Diu vegn crap per crap a sesligiar ed a jugar siu part el ballet dallas plontas. 236 onns! Tgi vegn lu aunc a viver a Peiden?

Werner Bürki, 1950, ei vegnius sco davos, vegn el in bi di ad esser persuls el vitg?

